

Türkiye’de Bale Sanatçılarının Aktif Dans Yaşamı Sonrası Sorunlarının Eğitim Süreciyle İlişkisi*

Seda Ayvazoğlu

Özet

Bu çalışmada, Türkiye’deki klasik bale sanatçılarının aktif dans yaşamında ortaya çıkan sorunların kaynağı tespit edilerek çözüm önerileri üretilmiştir. Dolayısıyla bu çalışmaya ait araştırmalar bale sanatının eğitim biçimini, mesleki uygulama sürecini ve bağlı olduğu mekanizmayı kapsar. Türkiye’de müzik ve sahne sanatları kurumları devlet desteğiyle yönetilmektedir. Türkiye’de bu işlevi Kültür Bakanlığı ve devlet konservatuarları üstlenmiştir. Dolayısıyla bu mekanizma; Türkiye Cumhuriyeti Devleti ve kanunlarıdır. Klasik bale, vücut yoluyla sergilenen artistik bir anlatımdır ve bir takım fiziksel uygunluk gereksinimlerine sahip olunması gereken bir sanat dalıdır. Bale dansçılarının aktif dans hayatını sona erdirmeye nedenlerinin başında biyolojik bir faktör olan “yaş” unsuru gelmektedir. Ekonomik, bürokratik ve psikolojik faktörler, sakatlanmalar, eğitim ve kültürel eksikliklere bağlı sorunlar da aktif dans yaşamını sonlandırma nedenleri olabilmektedir. Bale sanatçılarının söz konusu gereksinimlerinin yerine getirilmesi, kariyerlerinin gelişimi ya da ilerlemesi “sürekli eğitim” araçlarına başvurularak sağlanabilir.

Anahtar Sözcükler: Bale eğitimi, vücut kompozisyonu, işsizlik, aktif dans yaşamı, stres.

Giriş

Bale sanatı uluslararası alanda yaygınlığa sahipken aynı zamanda bir ulus, topluluk, şirket veya bir sanat müdürüyle de anılarak ün yapabilmekte veya kurumsal bir bağla uygulanabilmektedir. Bazı ülkeler sanat politikaları gereği olan düzenlemeleri yaparken dünyanın her yerine ulaşmış, tarihte yer edinmiş ünlere yeni sanatsal başarılarını ekleyerek o ünü korumaya çalışmaktadırlar. Bale sanatçıları çok uzun ve özverili bir eğitim sürecinin ardından bu sistemin bir parçası olurlar ve kariyerleri boyunca da mücadeleye devam ederler. Ancak en sağlıklı bale sanatçısında bile “zaman” ilerleyen yaş olarak dezavantaja dönüşmektedir.

Bale sanatı gibi rekabete endeksli bir branşta bilgi, eğitim, yetenek veya motivasyon eksikliğine bağlı başarısızlıklara neden olan sorunlar aynı zamanda milli ve de kültürel bir meseledir. Ortaya çıkan sorunlara buradan hareketle, sanatsal ve ulusal bir bakış açısıyla çözüm aranmalıdır. Aynı zamanda bale sanatçılarının bedensel ve ruhsal sağlıklarını da çok yakından ilgilendiren, “yapılan işten duyulan memnuniyet” yani iş doyum seviyelerinin incelenmesi önemli bir faktör olarak değerlendirilmelidir. Bu nedenle, öncelikle bale sanatçılarının sorunlarını, aktif dans yaşamı sonrası için

---

*Bu makalede kullanılan anket çalışması Seda Ayvazoğlu’nun doktora tezinde kaynak olarak yer almaktadır.

Seda Ayvazoğlu, Öğr. Gör. Bale Anasanat dalı Başkanı, Adana Çukurova Üniversitesi, Devle Konservatuarı, Sahne Sanatları Bölümü, seda.ayvazoglu@hotmail.com

endişelerini ve bunların nedenlerini tespit edebilmek amacıyla bir anket çalışması hazırlandı. Devlet Opera ve Balesi bale sanatçılarının bağlı olduğu T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü'nün mevzuatını inceleyerek, bale sanatçılarının aktif dans yaşamı sonrası ile belirtilen emeklilik yaşı arasında geçen süre için nasıl bir düzenleme yapılmış olduğunu, sanatçının aktif dans hayatı sonrası için gerekli donanıma sahip olup olmadığını ve bu düzenlemeden sanatçıların mevcut memnuniyeti nedenleriyle birlikte araştırıldı. Söz konusu donanımın kazanılması gereken eğitim sürecini, aynı zamanda Türkiye'de devlet opera ve balelerinde kadrolu devlet sanatçısı olabilmek için gerekli "konservatuar mezunu olma şartı" da göz önünde bulundurarak eğitim konusu "konservatuarlarda bale eğitimi" olarak ele alınmıştır. Konservatuarların kurumsal oluşum ve değişim sürecindeki düzeneğin bale eğitimine nasıl yansımış olduğu üzerinde durulması gereken bir konudur. Bu düzenek, yapı ve süreci bakımından değerlendirilerek organik bağı olan devlet konservatuarları ile devlet opera ve balesi kurumlarının birbirlerinden beklentilerini, çeşitli dokümanlarda ifade edilmiş sıkıntıları araştırılarak, aktif dans yaşamı sonrasında ortaya çıkan sorunlarla olan bağlantıları tespit edilmiştir.

Türkiye'de Bale Eğitimi

Türkiye'de opera ve balenin, akademik anlamda kurumsallaşması Cumhuriyet döneminde gerçekleşmiştir ve Türk hükümetince yabancı uzmanlar Türkiye'de bale eğitiminin başlatılması için davet edilmiştir. 1937'de, Türkiye'de tiyatro ve opera eğitimi verilmesi konusunda rapor hazırlayan Carl Ebert, opera bölümüne bağlı bale sınıflarının kurulması için 1937 ve 1938 yıllarında çalışma yapmıştır. Resmî ve akademik özelliklere sahip ilk bale okulu, 6 Ocak 1948 tarihinde İstanbul'da açılmıştır. Türkiye'ye davet edilen, İngiltere Kraliyet Balesinin kurucusu Dame Ninette de Valois, Bale Okulunun kuruluşuna katkıda bulunmuştur. Bale Okulunun öğretim sistemi, İngiliz Kraliyet Okulu örnek alınarak düzenlenmişse de, yerel özellikler de programa yansıtılmıştır.

Dame Ninette de Valois Türkiye'ye ilk kez 1947 yılında hükümetimizin çağrısı üzerine gelmişti. Bu çağrının öncesi de olduğunu Muhsin Ertuğrul'un kendisinden dinlemiştim. Muhsin Ertuğrul Türkiye'de bale çalışmalarına artık başlamanın sırası geldiğine inanmıştı. Londra'da Old Vic tiyatrosunun yakınındaki bir kilisenin papazıyla tanışmış, bu papaz Dame Ninette de Valois'yı iyi tanımış, onun aracılığıyla Türkiye'de ulusal baleyi başlatmak için gelip gelemeyeceğini sormuş, Dame Ninette de Valois'dan olumlu cevap alınca hükümetimiz kendisini resmî olarak çağırılmıştır.¹

1950'de Ankara'ya taşınan Bale Okulu, Devlet Konservatuarının bir bölümü olarak çalışmaya başlamıştır. Aynı yıl, Ankara Devlet Konservatuarı Bale Bölümünün

¹ And, M. "Dame Ninette de Valois", Ulus Gazetesi, 01/25/1967.

ilk gösterisi, dönemin Cumhurbaşkanı Celal Bayar’ın huzurlarında yapılmıştır. Açılışından altı yıl sonra, Bale Bölümü ilk mezunlarını vermiştir. Kayıtlara göre, 1956’da yedi, 1957’de üç, 1958’de on beş dansçı adayı Konservatuardaki eğitimini başarıyla tamamlamıştır.

Bale okulunun İstanbul’dan Ankara’ya taşınma sürecinin ardından ilk mezunların profesyonel sahnedeki temsilleri Türkiye’de bale sanatının halkla buluşma dönemi başlamıştır. Türk balesinin yabancı eğitimlerle başlayan sürecin ardından artık kendi sanatçısını kendisinin yetiştireceği, kısacası kendini idare edebileceği bir dönem başlar:

Bu gösterinin özelliği, bu kez yöneticilik görevlerini de iki Türk dansçının yapması: Evinç Sunal ile Hüsnü Sunal. Türk balesinin kuruluşunda Dame Ninette’in büyük katkıları unutulamaz. Hala da bu büyük sanatçı onursal olarak bale kurumumuza hizmet etmektedir. Kuğu Gölü bu değerli yetiştirici – yöneticinin gözetiminde birkaç kez sahnelendikten sonra bu son oynanışında yöneticilik görevini de kendi yetiştirdiği iki genç sanatçıya bırakması önemli gözüküyor. Üstelik bu gösteri öncekilerle rahatça karşılaştırılabilir.²

1972 yılında kurulan İstanbul Devlet Konservatuarı’nda bale eğitimi, İngiliz ekolüyle yetişmiş öğretmenler tarafından verilmiştir. 1974’ten sonraki yıllarda, konservatuar ve operalarda Sovyet bale öğretmenleri yer almıştır. Bale eğitiminde İngiliz ekolünden Sovyet ekolüne geçiş yapıldığı dönemlerde aynı zamanda kurumsal yapı olarak da farklı bir düzene geçiş yapılmıştır:

Konservatuarlar önce Milli Eğitim Bakanlığı’na, daha sonra da Kültür Bakanlığı’na bağlıydı ve eğitimle ilgili işler, 3829 sayılı "Devlet Konservatuarı Kanunu" ile "Milli Eğitim Temel Kanunu" ve bu kanuna uygun olarak çıkarılan yönetmelikler uyarınca yürütülmekteydi. 1982’de 2547 sayılı yasa hazırlandığı sırada Devlet Konservatuarlarının üniversitelere aktarılması konusu gündeme getirilerek Kültür Bakanlığı, Türkiye’deki dört Devlet Konservatuarı’ndan görüş almak istedi. İzmir Devlet Konservatuarı Sanat Kurulu, Nisan 1982’de yaptığı toplantıda bakanlığa olumsuz yönde rapor gönderilmesi yolunda karar aldı. Öbür konservatuarlardan gelen görüşler de genellikle olumsuzdu. Her şeye karşın, 20 Temmuz 1982 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan 41

---

² Sav, Ö. A. ; “Kuğu Gölü”, *Milliyet*, 11/01/1974.

sayılı Kanun Hükümünde Kararname ile konservatuvarlar üniversite düzenine alındı.³

Üniversite düzeni içinde "konservatuvar" terimi, "Dört yıllık yükseköğrenim dönemi" anlamındaydı. 1997 yılında konservatuarda "yarı zamanlı" eğitime geçilmiştir. İlkokul ve ortaokul öğrencileri haftaiçi okul çıkışı veya hafta sonunda kuruma gelerek bale dersinin verildiği kurslara katılmaktadırlar. Kurslarda klasik bale müfredatındaki yan meslek dersleri verilmemekte, aynı zamanda bu kursların ücrete dayalı olduğu bir sistemle eğitime devam edilmektedir.

14/6/1973 tarihli ve 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununun 33'üncü ve 58'inci maddeleri, 30/4/1992 tarihli ve 3797 sayılı Milli Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanununun 2. maddesi ve 4/11/1981 tarihli ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun 7. maddesine dayanılarak hazırlanan yeni bir düzenleme ise 18.09.2010 tarihinde 27703 ile Resmi gazetede yayımlanmıştır. Küçük yaşlardan itibaren yetiştirmek üzere üniversiteler bünyesinde Devlet konservatuvarlarına bağlı olarak açılan müzik ve bale ilköğretim okulları ile müzik ve sahne sanatları liselerinin eğitim-öğretim ve işleyişi ile ilgili usul ve esaslar yeniden düzenlenerek, 4 yıllık üniversite eğitim süreci de değiştirilmemiştir. Bale öğrencisi sınıf tekrarı yapmadığı ve sınıf atlamadığı şartları göz önünde bulundurulduğunda 21 yaşında mezun olmaktadır.

Türkiye'de uygulanmakta olan bale eğitim metodu 8 yılı kapsamakta ancak üniversite düzenine göre 10 yıla yayılarak öğretilmekteydi. 12 yıl zorunlu eğitimin yanı sıra 4 yıl da üniversitede bale eğitimine devam eden bir bale sanatçısı adayı toplamda 16 yıl okuyabileceği düşünüldüğünde ve eskiden 8-10 yılda tamamlanan bale eğitiminin 6 ila 8 yıl kadar uzadığı gerçeğini ortaya koymaktadır. Bu durum bale sanatçısının aktif dans hayatını kısaltmakta hem de devlet opera ve balesinin sanatçı kaynağına olumsuz yönde etki etmektedir.

Yöntem

Örneklem

Anketin katılımcıları, Türkiye'de devlet opera ve balelerinde kadrolu veya sözleşmeli statüde çalışmakta olan bale sanatçıları olmak üzere 100 denekten oluşmaktadır. Ankete katılanlar baş dansçılar, solistler, corps de bale (grup) dansçıları, aktif dans hayatı sona eren dansçılar ile idari kadrolardaki bale sanatçılarıdır. Uygulama sonucunda değerlendirmeye alınan 150 anket formundan 50 adedi, gerek geri dönüşümün tam olarak sağlanamaması, gerekse bazı anket formlarının tamamının veya büyük bir kısmının cevapsız olması nedeniyle değerlendirmeye alınmamıştır. Dolayısıyla yukarıdaki ön görülen bu örneklem tablosu göz önünde bulundurulduğunda, araştırmada değerlendirmeye alınan kota örneklem sayısı, genel toplam itibarıyla 100 denek olarak saptanmıştır. Bu sebeple işlem ve analizler, verilerin toplanması ve

³ Dokuz Eylül Üniversitesi Devlet Konservatuvarı
<http://www.deu.edu.tr/DEUWeb/Icerik/Icerik.php?KOD=5694>

incelenmesi sonucunda istatistiksel değerlendirme bu sayı üzerinden yapılmıştır. Katılımcılara, maddelerdeki anlaşılmayan noktalarla ilgili olarak soru sorabilecekleri bildirilmiş ve bu tür talepleri araştırmacı tarafından karşılanmıştır.

Araştırmada kullanılan örneklemin demografik özelliklerine frekans değerleri/tablolari açısından bakıldığında ise, ampirik (deneysel) uygulamaya katılan deneklerin cinsiyetlerine göre dağılımları şöyledir: Erkeklerin oranı % 43 (43), kadınların oranı % 57 (57)’dir. Elde edilen veriler cinsiyet faktörü açısından genel olarak değerlendirildiğinde, çalışmaya esas olan örneklem grubundaki kadınların, oran olarak erkeklerden daha fazla oldukları görülmüştür.

Örneklem olarak kullanılan katılımcıların yaşlara göre dağılımları ise şöyledir: 21-30 yaş arası katılımcıların oranı % 42 (42; 12 erkek, 30 kadın), 31-40 yaş arası % 36 (16 erkek, 20 kadın), 41-50 yaş arası % 19 (19; 13 erkek, 6 kadın), 51-60 yaş arası % 3 (3; 2 erkek, 1 kadın)’tür.

Katılımcıların yaşlarına ilişkin elde edilen frekans değerlerine genel olarak bakıldığında en yüksek oranı 21-30 yaş grubunun oluşturduğu tespit edilmiştir. Arkasından 31-40 yaş grubu izlemiştir. Ayrıca 31-35 yaş grubu ile 36-40 yaş grubunun birbirine eşit oranda oldukları saptanmıştır. Yaş aralığı 21 ile 60 arasında değişen örneklemin yaş ortalaması ise 33,4 olup standart sapması 8,80119’dur. Ayrıca katılımcıların dans tecrübesi yılı ortalaması 12,5, işe başlama yaşı ortalaması 19,8’dir.

Veri Toplama Aracı

Araştırma ile ilgili verilerin toplanmasında sırasıyla alan yazın taraması, ilgili uzmanlar ve uygulama içindeki kişi ve kuruluşlarla görüşme, anket geliştirme ve anket uygulama yolları izlenmiştir: Anket Geliştirme, alan yazın taraması sonunda uygulamada bulunan uzmanlardan yararlanarak bir anket taslağı oluşturulmuştur.

Ankete katılanlardan alınan cevaplar “SPSS for Windows 14.0” istatistik paket programına aktarılmış ve ilgili istatistiksel hesaplamalar yapılmış, elde edilen bulgular tablolar aracılığıyla rakamsal olarak gösterilmiş ve ayrıca her tablo analiz edilerek yorumlanmıştır.

Uygulanan anket, sosyo-demografik özellikleri, alışkanlıkları, kariyer, ekonomik koşulları ve beklentileri değerlendirmeye yönelik bir soru formundan oluşmaktadır.

Anketler, 6 farklı ildeki devlet opera ve balesi bale sanatçılarının katılımıyla yapılan bir gösterinin prova sürecinde uygulanmış, diğer katılımcılara ise elektronik posta yoluyla gönderilmiştir.

Verilerin Analizi

Öncelikle yukarıda içeriğiyle ilgili bilgi verilen ölçekler, biçim olarak uygulanan anket formatına uygun bir şekilde dönüştürülmüştür. Bu örnek uygulama sonuçları, konuyla ilgili bilim ve istatistik uzmanları/danışmanları tarafından değerlendirilip analizleri yapıldıktan sonra 2011 yılında uygulamaya geçilmiştir. Anketin uygulanması, dönüş oranını artırmak amacıyla bizzat araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir. Anket uygulamasında yer alan katılımcıların, anket formunu ortalama süre olarak 10-15 dakika arasında doldurdıkları gözlenmiştir.

Araştırmanın anket uygulamasına ilişkin elde edilen verilerin çözümü noktasında ise, ‘demografik özellikler bağımsız değişkenleri ile benlik saygısı bağımlı değişkeni’ arasındaki farklılıklara bakılmıştır. Dolayısıyla temel değişkenler arasındaki istatistiksel farkların anlamlı olup olmadıklarını saptamak amacıyla parametrik istatistiksel analiz tekniklerinden “Tek Yönlü Varyans Analiz Tekniği” ile “t Testi Analiz Tekniği” kullanılmıştır.

Metodolojik bağlamda sonuç olarak, her alan araştırmasında olduğu gibi bu çalışmada da bazı bağımsız değişkenler kullanılmıştır. Araştırma deseni kapsamında bu ampirik çalışmada yaş, cinsiyet, sosyal güvence, işe başlama yaşı, aktif dans hayatı yılı ve sağlık durumlarına ait bilgiler bağımsız değişken olarak kurgulanmıştır.

Bulgular

Demografik özellikler ile mesleki sorunun istatistiksel olarak analiz edildiği bu ampirik çalışmada, deneklerin ‘cinsiyet, yaş, sosyo-ekonomik düzey, eğitim düzeyi ve kariyer’ durumlarına göre sorunlara yönelik elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Ayrıca dansçıların “diğer” seçeneklerinde belirtmiş oldukları görüşleri de sorunların tespit edilmesinde kaynak niteliğindedir:

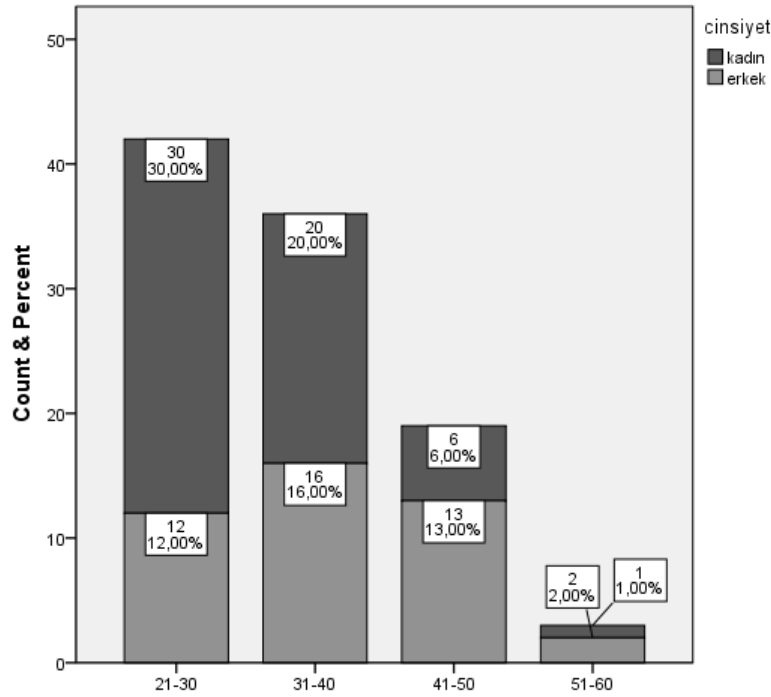
- Yaşımın ilerleyip dans edemeyecek duruma gelmekten endişeleniyorum
- Bale bir yaşam biçimi, aktif dans hayatım sona erdiğinde bütün yaşamım değişecek olması beni tedirgin ediyor.
- Temsil öncesi yemek yemediğim için temsilden sonra yenen yemek rahatsızlık veriyor.
- Arkamdan iteklendiğim için düştüm ve sakatlandım.
- Temsil öncesi yapılan provaların gündüz olmasından dolayı vücut saatim şaşıyor.
- Dans etmeyi seviyorum, bale manevi değeri yüksek bir meslek.
- Mesleğimi çok seviyorum ve öğrenci yetiştirmek istiyorum.
- Güncel maaştan tatminim.
- Ülkemizde dans eğitmenliği üzerine bir eğitim verilmiyor.
- Mevzuat yeterli ancak uygulanma konusunda sıkıntılar var.
- Kurumda pilates dersi verebilirim.
- Kronik sakatım.

- Kendi ülkemde mesleğimi icra edebileceğim en üst düzeydeki kurum Devlet Opera ve Balesi.
- Bilgi görgü için yeterli kapasitede İngilizceye sahibim ancak KPDS’nin (Kamu Personeli Dil Sınavı) teknik düzeyde olması alanımızın üzerine çıkıyor ve imkansız hale geliyor.
- Neden kaynaklandığımı bilmiyorum, dans sezonunda menüsküs ameliyatı geçirdim.
- Temsil günü erken saatte yapılan bale dersi ile temsil arasında bekleme nedeniyle sakatlık olabiliyor.
- Bale fotoğrafçılığı yapabilirim.
- Sahne zemininin uygunsuzluğundan sahnede düştüm.
- Kendi topluluğu kurmak istiyorum.
- Soğuk çalışma salonu, sakatlanma nedenim oldu.
- Kuvvetsizlikten sakatlandım.
- Eklem faresi diye bir şikâyetim var, vücut kendi yapıyor.
- Birikimlerimi genç nesillere aktaramama konusunda endişem var.
- Dansı bıraktığımda aldığım karar doğrultusunda endişeleneceğimi sanmıyorum.
- Bale sanatıyla ilgilenmeseydim mutlaka başka sanatla ilgilenirdim. Devlet güvencesi güzel tabi. Temsil sonrasında içki içtiğim için sabah erken kalkmak zor oluyor.
- 1 gece önce aşırı alkol aldığım için ertesi gün provada sakatlanmıştım.
- Dans hayatım sona erdiğinde bir kariyer yapmayı düşünmüyorum.
- Koreografin ayrımcılık davranışları ve koreografla olan anlaşmazlıklar sonucunda eski performansına dönemedim.
- Temsil iyi geçtiyse çok mutlu oluyorum, iyi geçmediyse moral bozukluğu ve uykusuzluk.
- Vücudumun el vermediği süreçte erken emeklilik hakkı tanınmalı.
- Şahsım adına yurtdışında çalıştığım çok büyük isimlerden gördüklerimi ve öğrendiklerimi Türk balesiyle paylaşmak ve yardımcı olmak istiyorum.
- Yeni koreografin farklı tarzından dolayı sakatlandım.
- Uygun olmayan çalıştırıcı yüzünden sakatlandım.
- Koreografi yaparak işimi sürdürüyorum.
- Anketi çözdüğümde mesleğimi ne kadar sevdiğimin bir kez daha farkına vardım.
- Temsillerden sonra yorgunluğun dışında beni hiçbir olumsuzluk etkilememiştir.
- Sakatlanmalar biraz genetikle de alakalı.
- Ankara Devlet Konservatuarı yeni binasına taşındığında ısı problemi yeterince çözülmemişti, sonrasında da stres kırıkları oldu.
- Yurtdışı şansından bilerek vazgeçtim, aidiyet duygusu sanırım.
- Yurtdışındaki gibi bir sisteme sahip değiliz, yabancı ülkelerde olduğu gibi yabancı hocalarla çalışmıyoruz, yurtiçinde bile istediğimizde şehir değiştiremiyoruz.
- Yapabileceğim azalması beni tedirgin ediyor.

- Dans etmek benim için nefes almak gibi, bu yüzden sahneden uzak kalma korkum var.
- Yeterince dinlenememekten kaynaklanan sakatlanma riski var.

Katılımcıların Dans Etme Yılına İlişkin Elde Edilen Sonuçlar

Katılımcılardan en az dans etme yılı 1 (%5), en fazla 37 (%1) yıldır. Katılımcılardan 17, 18, 26, 28, 37 yıl dans edenlerin her birisi %1’lik minimum değere sahiplerken, 20 yıl dans edenler ise %9’luk dilimle maksimum değeri oluşturmaktadırlar. İşe başlama yaşı minimum 17 ve %7’lik bir dilimi kapsarken, maksimum işe başlama yaşı ise 24 (%1)’tür.

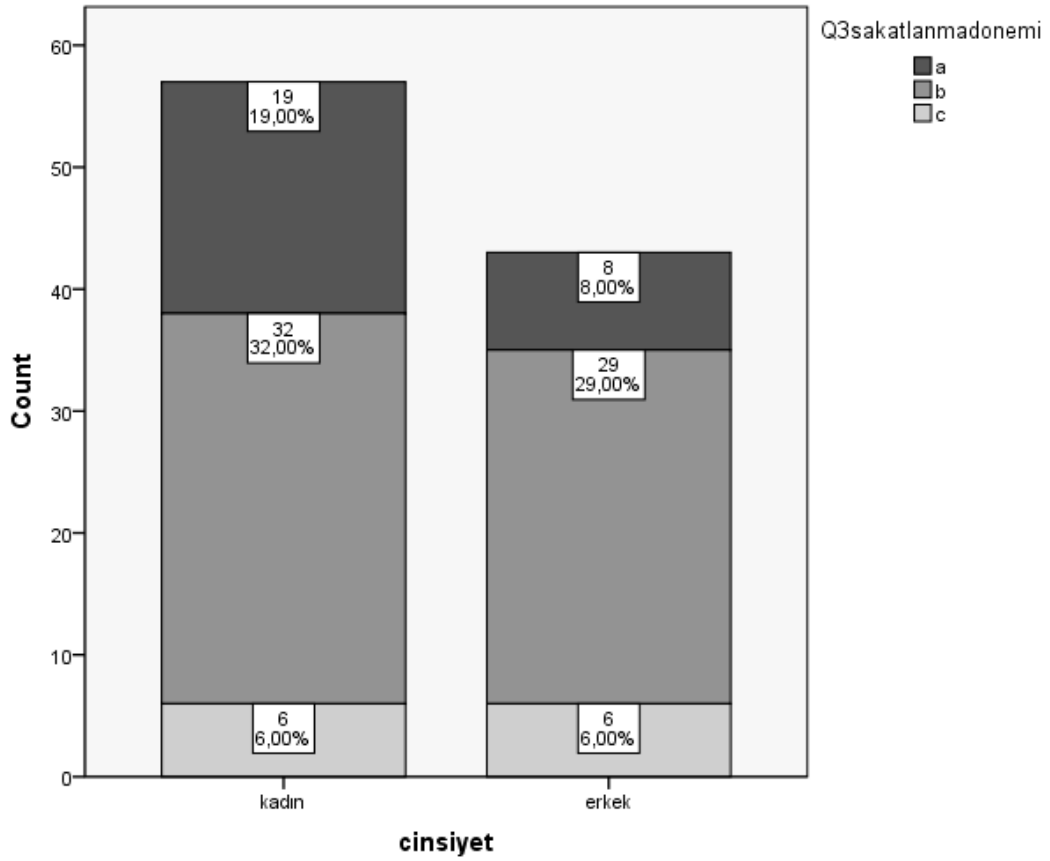
Şekil 1. Cinsiyet ve yaş gruplarına göre alınan puanların istatistiksel değerler grafiği

Bale çalışmaları sırasında geçirmiş oldukları sakatlanma dönemine ait bulgular ise şöyledir: Katılımcıların % 27’si eğitim döneminde, % 61’i çalışma döneminde, % 12’si ise hiç sakatlanmamıştır. Cinsiyet değişkeni özelinde ise; en çok yüzdeye sahip değer “çalışma hayatında sakatlanan kadın dansçı” (% 32) en az yüzdeye sahip değer ise hem kadın hem erkek değerlerinde eşit olarak % 6’dır. Eğitim hayatında en çok sakatlanan değer % 19 ile kadın dansçıları oluştururken erkek katılımcılar ise aynı dönemde % 8 oranında sakatlanmışlardır.

Tablo 1. Sakatlanma dönemi frekans tablosu

Değer	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
a	27	27,0	27,0	27,0
b	61	61,0	61,0	61,0
c	12	12,0	12,0	12,0
Toplam	100	100,0	100,0	100

Şekil 2. Cinsiyete göre sakatlanma dönemi grafiği

Katılımcılardan mental yorgunluk nedeniyle sakatlananların yaş gruplarına göre maksimum değerini 31-40 yaş arası oluştururken bu değer 51-60 yaş arasında % 0’dır. Toplamda ise katılımcıların % 18’i bu seçeneği işaretlemişlerdir. Uygun olmayan

çalışma zemini nedeniyle sakatlananların yaş gruplarına göre maksimum değerini 21-30 yaş grubu oluşturmuş, bu değer minimum oranı ise % 2 ile 51-60 yaş grubudur. Dikkatsizlik nedeniyle sakatlanmış olan dansçıların yaş gruplarına göre değerleri ise şöyledir: 21-30 yaş arası maksimum değere sahipken 51-60 yaş arası ise % 0 oranla minimum değere sahiptir. Fiziksel yorgunluk nedeniyle sakatlanmış olan katılımcılar 21-30 yaş grubunu oluştururken, 51-60 yaş grubu % 0'dır. Katılımcılardan diğer varsa belirtiniz seçeneğini seçerek görüşlerini belirtmeyi tercih edenlerden 51-60 yaş grubu arası dışındaki her yaş grubu kişisel nedenlerini açıklamışlardır. Maksimum değerdeki açıklama 31-40 yaş grubu tarafından yapılmıştır. Tüm değerlerin toplamına göre ise katılımcıların en çok fiziksel yorgunluğa bağlı olarak sakatlandıkları tespit edilmiştir.

Katılımcılara yöneltilmiş “Devlet Opera ve Balesi’nde çalışmanın sizin için “en” önemli nedeni ne olabilir?” sorusunun maksimum değeri % 41 (23 kadın, 18 erkek) ile “kadrolu maaş sisteminden dolayı sahip olduğum veya olabileceğim hayat güvencesi” seçeneği olmuştur. Konuyla ilgili elde edilen istatistiksel veriler çözümlendiğinde, bu oranı takiben % 35 ile “ailevi veya sosyal durumum nedeniyle yurtdışında çalışmaktansa kendi ülkemde kariyerimi sürdürme yönündeki kararım” görüşü 21 kadın, 14 erkek tarafından seçilmiştir. “Diğer, belirtebilirsiniz” seçeneğinde 16 (9 kadın, 7 erkek) kişi açıklama yapmayı tercih etmiştir. Bu konudaki minimum değeri ise 8 (4 erkek, 4 kadın) kişi oluşturmuştur. Cinsiyet değişkeni ile genel/total kapsamda kadınların “Devlet Opera ve Balesi’nde çalışmanın sizin için “en” önemli nedenleri”ni seçme oranının erkeklerden daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Aktif Dans Yaşamı Sonrasında Kariyer Engeli Nedenlerinin İstatistiksel Değerleri

“Aktif dans yaşamınız sonrası için bir kariyer planınız varsa yapmak isteyip ancak engel olacağını düşündüğünüz neden aşağıdakilerden hangisi olabilir” sorusuyla bu nedenlerin tespit edilmesi amacıyla sunulmuş değerlere göre: maksimum (%34: 18 kadın, 16 erkek) “Kurumda devam eden görevlerim nedeniyle zamanımın olmaması” seçeneğini işaretlemiş olup, bu konuda minimum değeri (%6: 3kadın, 3 erkek) almış görüş ise “Borçlarımın olması” seçeneğindedir. Aynı değer, yaş gruplarına göre karşılaştırılma yapıldığında ise elde edilen sonuç (15 kişi) ile 31-40 yaş grubundan oluşmaktadır.

Tablo 2. “Kurumda Devam Eden Görevlerim Nedeniyle Zamanımın Olmaması” değerinin frekans tablosu

Değer	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
var	6	6,0	6,0	6,0
yok	94	94,0	94,0	100,0
Toplam	100	100,0	100,0	

Tablo 3. “Borçlarının Olması” değerinin frekans tablosu

Değer	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
var	10	10,0	10,0	10,0
yok	90	90,0	90,0	100,0
Toplam	100	100,0	100,0	

Size göre aşağıdakilerden hangisi aktif dans hayatınızı sonlandırmanıza neden olabilir? sorusuna göre % 52 (29 kadın, 23 erkek) “Sakatlık ve sonrasında eski performansına dönememek” seçeneği ile maksimum değeri oluştururken, minimum görüş (% 4) ”Diğer, varsa lütfen belirtiniz” seçeneği ile belirtilmiştir. “Çocuk sahibi olabilmek” ve “Kariyerimle ilgili idareyle anlaşmazlık” değerlerinin oran bakımından eşit olduğu tespit edilmiştir. “Daha yüksek bir gelir imkânı” seçeneğinde (% 10) erkek ve kadın görüşleri cinsiyete göre birbirine eşit orandadır. Aktif dans hayatını sonlandırma nedenlerinin yaş grupları ile karşılaştırılmasında, “Sakatlık ve sonrasında eski performansına dönememek” seçeneğindeki 21-30 yaş grubu maksimum değeri oluşturmaktadır.

Tablo 4. Yaş grupları - sonlandırma nedeni çapraz tablo

Yaş Grupları	a	b	c	d	e	f	Toplam
21-30	28	5	3	2	2	2	42
31-40	17	3	7	6	2	1	36
41-50	7	2	6	0	3	1	19
51-60	0	0	2	0	1	0	3
Toplam	52	10	18	8	8	4	100

Katılımcılara “Aktif dans hayatınız sona erdiğinde aşağıdakilerden hangi durum sizi en çok tedirgin edebilir?” sorusu ile elde edilen bulgulara göre maksimum değer 21-30 yaş arası kadın bale sanatçılarının “Dans etmeyi özlemek ancak aktif dans hayatımın sona ermesine neden olan kararımın bir engel teşkil etmesi” cevabı olmuştur. Minimum değer (% 10: 6 kadın, 4 erkek) ise “Diğer, varsa lütfen belirtiniz” seçeneğinde toplanmıştır. Bale sanatçılarının aktif dans yaşamlarının sona erdiğinde oluşan veya kaygılarını tespit etme yönünde hazırlanmış bu değerlere istinaden: 51-60 yaş arası bale sanatçılarının cevapları doğrultusunda;

- Fiziğimin bozulması
- İşsizlik
- Diğer, varsa lütfen belirtiniz

seçeneğine ilişkin aldıkları %0 değerlerle bir kaygıları olmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca 41-50 yaş grubunun da aktif dans yaşamı sonrası “işsizlik” gibi bir kaygıları yoktur. Ankete göre işsizlik kaygısı en çok 21-30 yaş grubundaki kadın bale sanatçılarında görüldüğü tespit edilmiştir.

Katılımcılar yöneltilmiş “Akşam yapılan temsiller nedeniyle aşağıdakilerden hangisi size olumsuz yönde etki etmiş bir neden olabilir?” sorusuna göre “Geç biten gösteriler nedeniyle ertesi gün işe uykusuz gitmek” cevabı maksimum değeri (%53: 28 kadın, 25 erkek) 21-30 yaş grubu oluşturmuştur. Katılımcılardan kadın bale sanatçılarının “Akşamları evde çocuğumla veya bakmakla yükümlü olduğum kişiyle ilgilecek kimse olmaması” (%14) ve “Eşimin bu durumdan şikâyetçi olması” (%14) görüşleri eşittir.

“Aktif dans yaşamı ile emeklilik yaşınıza kadar olan süre için, Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü mevzuatının size yeterince uygun bir düzenleme olduğunu ve yapılan uygulamalarının yeterli bir çözüm olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusuyla aktif dans yaşamı sonrası için emeklilik düzenlemesiyle ilgili görüşlerin alındığı sonuçlara göre: “Bale sanatçıları 40 yaşından itibaren eğer aktif dans hayatlarını sona erdirmeye karar vermek isterlerse, hayat güvenceleri devam edecek şekilde emeklilik hakkı tanınmalı” verileri maksimum değeri (% 60) oluşturmuştur. Konuyla ilgili minimum değeri (% 5) “ Yeterli olduğunu düşünüyorum” cevabı oluşturur. Katılımcıların %42’si (21 kadın, 21 erkek) “yeterli olmadığını düşünüyorum”, % 35’i (17 kadın, 18 erkek) “mevzuatı tam olarak bilmiyorum” görüşünü de belirtmişlerdir.

Katılımcıların aktif dans yaşamı sonrası için çalışma hayatı planlamalarını ve kariyer seçeneklerinin araştırılmasına yönelik sorulmuş olan “Aktif dans yaşamınız sona erdiğinde çalışma hayatınız devam ederken “kurumunuzda” hangi seçeneğe yönelmek istersiniz?” sorusundan elde edilmiş bilgilere göre “Bale eserlerinde repetitör olarak görev almak” seçeneği maksimum değeri (% 52: 30 kadın, 22 erkek) oluşturmuştur.

Tablo 5. “Bale Eserlerinde Repetitör Olarak Görev Almak” değerinin frekans tablosu

Değer	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
var	52	52,0	52,0	52,0
yok	48	48,0	48,0	100,0
Toplam	100	100,0	100,0	

Konuyla ilgili diğer görüşlerde belirtilmiş olan verileri takiben minimum değeri (% 15:7 kadın, 8 erkek) “Birim Dans Tiyatrosu eserlerinde veya diğer eserlerde karakter rollerinde dans etmek” seçeneği takip etmektedir.

Tablo 6. “Birim Dans Tiyatrosu eserlerinde veya diğer eserlerde karakter rollerinde dans etmek” değerinin frekans tablosu

Değer	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
var	15	15,0	15,0	15,0
yok	85	85,0	85,0	100,0
Toplam	100	100,0	100,0	

Yani katılımcılardan aktif dans hayatı sonrasında 52 katılımcı ile en çok tercih edilen kurum içi görev “repetitörlük” (eser çalıştırıcılığı) olmuş, “Birim Dans Tiyatrosu eserlerinde veya diğer eserlerde karakter rollerinde dans etmek” ise en az oranla 15 kişi tarafından tercih edilmiştir. Devlet Opera ve Balesi bünyesinde idari görev almak isteyen katılımcılar ise %35 (13 kadın, 22 erkek) oranındadırlar.

Tartışma

Bu araştırmadan elde edilen sonuçlara özet olarak bakıldığında, “Aktif dans yaşamınız sonrası için bir kariyer planınız varsa yapmak isteyip ancak engel olacağını düşündüğünüz neden aşağıdakilerden hangisi olabilir?” sorundaki “diploma” (15 kadın, 11 erkek) değeri ile “Aktif dans yaşamınız sona erdiğinde çalışma hayatınız devam ederken “kurumunuzda” hangi seçeneğe yönelmek istersiniz?” sorusunun “Çocuk ve Gençlik Opera ve Bale kurslarında eğitmenlik yapmak” (15 kadın, 8 erkek) değeri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu sonuca göre bale sanatçılarından eğitmenlik yapmak isteyenler diploma engeli ile karşılaşmaktadırlar. Anket sonuçlarına göre bale sanatçıları aktif dans yaşamı sonrasında “repetitörlük” seçeneğine yönelerek kariyerlerini devam ettirmek istediklerini belirtmişlerdir. Kurumda bazı görevleri üstlenmek mümkündür ancak bu bir düzenleme değildir; her dansçıyı kapsayacak düzeyde görev dağılımı söz konusu değildir.

Ayrıca aktif dans yaşamı sonrasında ortaya çıkan sorunlar ile bale sanatçıları için emeklilik düzenleme arasında anlamlı farklılıklar olacağı öngörüsünden hareketle oluşturulan genel hipotezi test etmek amacıyla yapılan istatistiksel analizler sonucunda: güncel mevzuatın yeterli olmadığına dair baskın görüşten ötürü, bu anket çalışmasındaki verilerle ortaya çıkan “bale sanatçılarının erken emeklilik isteği” değerlendirilmelidir. Aynı zamanda bale eğitmenliği yapmak isteyen ve diploma engeli ile karşılaşanlar ve repetitörlük yapmak isteyen bale sanatçıları için gerekli koşullar gerek kurum içi eğitim gerek üniversitelere bağlı bu kurumların eğitimlerindeki kültürel eksiklikler bir dansçının dans hayatı sona erdiğinde ihtiyaç duyacağı koşullar açısından yeniden değerlendirilmeli ve giderilmelidir.

Bu alt yapının bale eğitiminin verildiği konservatuarlar tarafından verilme sorumluluğunun bir nedeni de uzun saatler süren çalışmalar nedeniyle öğrencilerin bina dışına gidip başka bir yerden eğitimi kendi şartlarıyla sağlaması bale öğrencisine maddi manevi yük olacaktır. Devlet konservatuarlarında verilen dil eğitimi, diğer devlet okullarında yer alan haftalık ders programına göre daha azdır. Bu eksik giderilmesi devlet konservatuarlarına düşen bir görevdir. Çünkü eğitmenlikte karşılaşılan en büyük problemlerden birisi de konservatuarlarda öğretim görevlisi olmak için istenilen yüksek lisans diplomasıdır. Yüksek lisans eğitimi yapmak için istenilen belgelerden birisi yabancı dil belgesidir ve ülkemizde lisansüstü bale eğitimi alan kişilerin sayısı oldukça azdır. Bu verilere YÖK* sayfasındaki bale branşında yazılmış tezlerin sayısından da ulaşmak mümkündür.

---

* YÖK: Yüksek Öğrenim Kurumu

Bir ülke kendi koreografını yetiştirebilecek eğitimi verebilmeli, kurumlar da bu koreografları desteklemelidirler. Aktif dans hayatı sona eren bale sanatçılarıyla bu açık kapatılmalı aynı zamanda yüksek bütçeler yurtdışından koreograf ihraç etmek yerine, Türk bale sanatçılarının koreograf, repetitör olarak yetiştirilmesi için kullanılmalıdır.

Türkiye Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü Türk eserlerin sahnelenmesi ve Türk koreografların yetişmesini yasalar çerçevesinde desteklemektedir. Konuyla ilgili olarak her yıl düzenlenen performans raporları bulunmaktadır.2011 yılı performans hedefi tablosuna göre sonuçlar aşağıdaki gibidir:

Tablo 7. Devlet Opera Ve Balesi Genel Müdürlüğü 2011 yılı performans hedefi tablosu⁴

İdare Adı	40.16 - DEVLET OPERA VE BALESİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
------------------	--

Amaç	Türk opera ve bale eserleri ile genişletilmiş bir repertuar oluşturarak var olan Türk opera ve bale konseptini yeniden tanımlamak ve genişletmek
Hedef	Türk opera bale anlayışının geliştirilmesinin sağlanması

Performans Hedefi	Türk opera bale anlayışının geliştirilmesini sağlamak
--------------------------	---

Performans Göstergeleri		2009	2010	2011
1	Desteklenen eser sayısı	11	9	8
2	Türk opera ve bale temsillerinin, toplam temsil sayısı içindeki oranı	%30	%30	%30

Faaliyetler		Kaynak İhtiyacı		
		Bütçe	Bütçe Dışı	Toplam
1	Eser hazırlayıcılarına destek verilmesi	800.000		800.000
Genel Toplam		800.000		800.000

⁴ Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü
https://secure.dobgm.gov.tr/opera2009/stat/..%5Cstrateji%5Cperformans_programi_2011.pdf

Türkiye’de ulusal bale sanatını oluşturmak için girişimlerin var olması, bale sanatçılarının aktif dans hayatları sona erdiğinde kendilerini tamamen meslek hayatlarının bittiği düşüncesinden uzaklaştırarak aynı zamanda kültürel ve toplumsal bir yatırım olacaktır. Sanatçılara bu yönlendirmeyi yapacak mevzuatın geçen süreçte günümüz koşullarına uygun hale getirilmemiş olmasından dolayı veya kaynakların kullanımında teşvik ve yeterli düzenleme olmamasından dolayı sorunların oluştuğu tespit edilmişti

Kaynaklar

- And, M. (1967). Dame Ninette de Valois, *Ulus Gazetesi*, 01/25/1967.
- Blundell, R., Dearden, L., Meghir, C. (1999). Work-related training and earnings, Institute for Fiscal Studies.
- Darling, P. (1993). *Training for profit: A Guide to the Integration of training in an organization's success*, McGraw Hill.
- Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü,
https://secure.dobgm.gov.tr/opera2009/stat/..%5Cstrateji%5Cperformans_programi_2011.pdf
- Dokuz Eylül Üniversitesi Devlet Konservatuvarı
<http://www.deu.edu.tr/DEUWeb/Icerik/Icerik.php?KOD=5694>
- Erdoğan, İ. (1999). *İşletmede kişi değerlendirme ve psikoteknik*, İstanbul: İ.Ü. İşletme Fakültesi Yayını, no: 243.
- Franklin, E. (1996). *Dance imagery for technique and performance*. Human Kinetics: New York,
- Gül, H. (2000). Türkiye’de kamu yönetiminde hizmet içi eğitim, *İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 2, 60.
- Günay, E. Genç sanatçılar ve devletin sanatçısına emeklilik düzenlemesi, *Musiki Dergisi*, 21 Eylül 2010, <http://www.musikidergisi.net/?p=1602>,
- İmrak, Y. (2009). *T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanlığı araştırma raporu*.
- Kahramankaptan, Ş. (2009). Türk devlet balesi 60 yaşında, *Mesa ve Yaşam Dergisi*, 2009 İlkbahar.
- Leong, A. F. ve Cary, L. C. (1996). The moderating effect of organizational commitment on the occupational stress outcome relationship, *Human Relations*, Vol 49, 57.
- Meehums, B. (2002). *Dance movement therapy*. Sage Publications: Thousand oaks.
- Sav, A. Ö. (1974). Kuğu gölü, *Milliyet*, 11/01/1974.
- T.C. Yükseköğretim Kurulu; Türkiye’nin yükseköğretim stratejisi, Yayın No: 2007-1, 143.
- Dame NinetteValois. http://tr.wikipedia.org/wiki/Ninette_de_Valois

The Relationship of The Problems of Ballet Dancers in Turkey with The Education Process After Active Dance Life

Abstract

The present study aims to explore the source of the problems of classical ballet artists in Turkey that emerge during the active life of dance, and to offer solutions. Thus, the research of this study involves the examination of the training format of the art of ballet, the process of professional practice and the mechanism it is connected to. Music and performing arts institutions in Turkey are managed with state support. The Ministry of Culture has undertaken this function in Turkey. Opera-ballet establishments are affiliated with the General Directorate of State Opera and Ballet and State Conservatories. Therefore, this mechanism is in line with the laws of the Republic of Turkey. Therefore, this mechanism is laws of the Republic of Turkey. Classical ballet is an artistic form of expression and branch of art which necessitates certain physical fitness requirements. One of the main reasons leading ballet dancers to terminate their active dance lives is the biological "age" factor. Economic, bureaucratic and psychological factors, injuries, problems related to educational and cultural incompetences can also be causes of terminating their active dance lives. The needs of ballet dancers and their career development and progress can be met by resorting to "continous education" tools.

Keywords: Ballet education, Body composition, Unemployment, Active dance life, Stress

EK. Aktif Dans Yaşamı ve Sonrası Anket Soruları

Yaş:

Cinsiyet:

1- Eğitiminiz sona erdiğinden beri kaç yıldır dans etmekteyiz/ettiniz?

2- Kaç yaşında Devlet Opera ve Balesi'nde çalışmaya başladınız?

3-Şimdiye kadar bale çalışmaları sırasında geçirmiş olduğunuz en ağır sakatlanma eğitim döneminizde mi çalışma hayatınızda mı meydana geldi?

- a) Eğitim dönemi
- b) Çalışma hayatı
- c) Hiç sakatlanmadım

4- Geçirmiş olduğunuz sakatlanma hangi nedenden dolayı meydana geldi?

- a) Mental yorgunluk
- b) Uygun olmayan çalışma zemini
- c) Dikkatsizlik
- d) Fiziksel yorgunluk
- e) Hiç sakatlanmadım
- f) Diğer, varsa lütfen belirtiniz:

5- Devlet Opera ve Balesi'nde çalışmanın sizin için "en" önemli nedeni aşağıdakilerden hangisi olabilir?

- a) Kadrolu maaş sisteminden dolayı sahip olduğum veya olabileceğim hayat güvencesi
- b) Yurtdışındaki bale gruplarında uygulanan kontratlı sistemi tercih etmeme
- c) Ailevi veya sosyal durumum nedeniyle yurtdışında çalışmaktansa kendi ülkemde kariyerimi sürdürme yönündeki kararım
- d) Diğer, belirtebilirsiniz:

6- Aktif dans yaşamınız sonrası için bir kariyer planınız varsa yapmak isteyip ancak engel olacağınızı düşündüğünüz neden aşağıdakilerden hangisi olabilir? Birkaç tanesini işaretleyebilirsiniz.

- a) Diploma
- b) Yabancı dil
- c) Maddi birikiminin yetersiz olması
- d) Maddi birikiminin hiç olmaması
- e) Borçlarının olması
- f) Kurumda devam eden görevlerim nedeniyle zamanımın olmaması
- g) Devlet memuru olmam nedeniyle bürokratik bir engel x
- h) Yıllardır yoğun bir tempoda devam etmiş çalışma hayatım nedeniyle artık ailemle ilgilenmem gerektiğini düşündüğüm için
- i) Henüz bu konuyu düşünmedim
- j) Diğer, varsa lütfen belirtiniz:

7- Size göre aşağıdakilerden hangisi aktif dans hayatınızı sonlandırmanıza neden olabilir?

- a) Sakatlık ve sonrasında eski performansına dönememek
- b) Daha yüksek bir gelir imkânı
- c) Aktif dans yaşamım sonrası için düşündüğüm kariyer içi ertelenemeyecek bir imkan bulmak
- d) Çocuk sahibi olabilmek
- e) Kariyerimle ilgili idareyle anlaşmazlık
- f) Diğer, varsa lütfen belirtiniz:

8- Aktif dans hayatınız sona erdiğinde aşağıdakilerden hangi durum sizi en çok tedirgin edebilir?

- a) Fiziğimin bozulması
- b) Maaşımın azalacak olması
- c) İşsizlik
- d) Dans etmeyi özlemek ancak aktif dans hayatımın sona ermesine neden olan kararımın bir engel teşkil etmesi
- e) Diğer, varsa lütfen belirtiniz:

9- Akşam yapılan temsiller nedeniyle aşağıdakilerden hangisi size olumsuz yönde etki etmiş bir neden olabilir? Birden fazla ise işaretleyebilirsiniz.

- a) Geç biten gösteriler nedeniyle ertesi gün işe uykusuz gitmek
- b) Akşamları evde çocuğumla veya bakmakla yükümlü olduğum kişiyle ilgilecek kimse olmaması
- c) Eşimin bu durumdan şikayetçi olması
- d) Diğer, varsa belirtebilirsiniz. Yeterince dinlenememekten kaynaklanan sakatlanma riski.

10- Aktif dans yaşamı ile emeklilik yaşınıza kadar olan süre için, Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü mevzuatının size yeterince uygun bir düzenleme olduğunu ve yapılan uygulamalarının yeterli bir çözüm olduğunu düşünüyor musunuz?

- a) Evet yeterli olduğunu düşünüyorum
- b) Hayır yeterli olmadığını düşünüyorum
- c) Mevzuatı tam olarak bilmiyorum
- d) Bale sanatçıları 40 yaşından itibaren eğer aktif dans hayatlarını sona erdirmeye karar vermek isterlerse, hayat güvenceleri devam edecek şekilde emeklilik hakkı tanınmalı
- e) Diğer, lütfen belirtiniz:

11) Aktif dans yaşamınız sona erdiğinde çalışma hayatınız devam ederken “kurumunuzda” hangi seçeneğe yönelmek istersiniz?

- a) Bale dersi vermek
- b) Opera eserlerinde koreograflık yapmak
- c) Bale eserlerinde repetitör* olarak görev almak
- d) Devlet Opera ve Balesi bünyesinde idari görev
- e) Birim Dans Tiyatrosu eserlerinde veya diğer eserlerde karakter rollerinde dans etmek
- f) ocuk ve Gençlik Opera ve Bale kurslarında eğitmenlik yapmak.
- g) Bale eseri sahnelemek
- h) Diğer, lütfen belirtiniz:

---

* Repetitr: Bale eserini veya koreografinin belirli bir kısmını alıştran, danslarla prova yapan kişi.